

УДК 316.34:177.5

СПВІДНОШЕННЯ СПРИЙНЯТТЯ НЕРІВНОСТЕЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У НАСЕЛЕННЯ РІЗНИХ КРАЇН

С. О. Макєєв

*Інститут соціології Національної академії наук України,
вул. Шовковична, 12, м. Київ, Україна, 01021,
serg-makeev@yandex.ru*

Л. О. Малиш

*Національний університет “Києво-Могилянська академія”,
вул. Волоська, 8/5, 4 корпус, 256 ауд., м. Київ, 04655, Україна,
serpentina@ukr.net*

Представлено результати вивчення співвідношення сприйняття нерівностей та соціальних орієнтацій у населення різних країн за даними п'ятої хвилі Європейського соціального дослідження (European Social Survey, ESS), проведеної у 2009 році. Було зафіксовано існування зв'язку між оцінками нерівностей і основними соціальними орієнтаціями населення (довірою-недовірою до ключових політичних акторів, толерантністю-ксенофобією, креативністю-консервативністю та альтруїзмом-егоїзмом). Водночас наявні розбіжності як у тому, які саме оцінки станів нерівностей впливають на окремі соціальні орієнтації, так і у напрямі такого впливу.

Ключові слова: сприйняття нерівності, соціальні орієнтації, Європейське соціальне дослідження.

Зв'язок між позицією індивіда у соціальному просторі та особливостями сприйняття ним оточуючої реальності, засвоєнням та активним використанням у повсякденному житті тих чи інших поведінкових практик неодноразово виступали предметом ґрунтовних соціологічних розвідок. Так, Б. Бернштейн детально розглянув особливості мовних зразків осіб з різних соціальних верств [1], Е. Гобло окреслив засоби, вживані представниками буржуазного прошарку для вирізнення з-поміж інших [2], а згодом П. Бурдє описав механізм формування смаків та стилів життя у осіб, які володіють відмінним обсягом капіталу, передусім культурного та економічного [3]. Зумовленість цінностей та орієнтацій індивіда його соціоструктурним статусом була доведена у роботах М. Кона та його колег [4]. При цьому існування такого впливу є пов'язаним передусім зі щільним зв'язком між соціально-економічною позицією індивіда та його самостійністю у процесі виконання трудової діяльності [5].

З огляду на те, що наявність відзначеного зв'язку спостерігалася як при ранжуванні індивідів за їхнім соціоекономічним статусом, так і при розгляді їхньої класової на-

лежності, можна припустити, що на орієнтації індивідів можуть впливати і їхні позиції у інших ієрархіях нерівностей. Відтак, метою цієї розвідки є визначення співвідношення сприйняття нерівностей та соціальних орієнтацій у населення різних країн, а емпіричною базою слугували дані п'ятої хвилі Європейського соціального дослідження (European Social Survey, ESS), проведеної у 2009 році. Загальна кількість опитаних у 26 країнах-учасницях проекту становила 50 778 осіб.

Під час розгляду орієнтацій населення з-поміж них було виділено чотири основні:

- довіра до ключових соціальних інституцій (біполярний континуум “довіра-недовіра”), яка характеризує підтримку населенням наявного вектора суспільного розвитку;
- підтримка відкритості суспільства (біполярний континуум “толерантність-ксенофобія”), яка відображає впевненість у ефективному функціонуванні соціальної системи, її резистентності до руйнівних зовнішніх впливів;
- відкритість новому досвіду (біполярний континуум “креативність-консервативність”), підтримка респондентом позитивних суспільних змін, технологічних нововведень, нестандартного вирішення проблем;
- турбота про інших (біполярний континуум “альтруїзм-егоїзм”), тобто орієнтації на врахування респондентом інтересів інших людей при взаємодії з ними.

Операціоналізація показників для вимірювання вказаних орієнтацій здійснювалася наступним чином.

Довіра-недовіра (Д-Н). У опитувальнику ESS5 за 11-бальною шкалою (0-повна недовіра, 10- повна довіра) визначається довіра до таких інституцій, як національний парламент, судово-правова система, поліція, політики, політичні партії, Європейський Парламент та ООН. Для перевірки можливості побудови індексу довіри до ключових національних інституцій до перелічених показників було застосовано факторний аналіз (метод Максимальної ймовірності, обертання методом Варімакс). Перший фактор – “довіра до національних інституцій” – склали, як і передбачалося, довіра до національного парламенту, судово-правової системи, поліції, політиків та політичних партій. При цьому, найбільшою мірою його навантажували саме оцінки довіри до парламенту, політиків та політичних партій¹. Побудова відповідного індексу була здійснена на основі змінних “довіра до політиків” та “довіра до політичних партій”, оскільки факторне рішення пояснювало найбільшу частку саме їхньої дисперсії. Крім того, виключення з індексу оцінки довіри до парламенту підвищувало значення показника α Кронбаха одержаного адитивного індексу з 0,921 до 0,940. Індекс довіри-недовіри є середнім арифметичним вказаних змінних, його значення варіюють у діапазоні від 0 до 10, де 0 – повна недовіра, а 10 – повна довіра до ключових політичних акторів.

Толерантність-ксенофобія (Т-К). Орієнтація на відкритість суспільства та пов'язана з нею толерантність до мігрантів визначалася на основі питань “В якій мірі, на Вашу думку, слід дозволяти переїжджати до країни ...

¹ Однофакторне рішення (метод Максимальної ймовірності, обертання методом Варімакс) для перелічених змінних мало вигляд: довіра до парламенту (0,802), довіра до політичних партій (0,926), довіра до політиків (0,956), одержаний фактор пояснював 80,7% загальної дисперсії.

- людям тієї ж раси чи національності, що й більшість населення країни?
- людям, які за національністю або расою відрізняються від більшості населення країни?
- людям з бідніших країн за межами Європи?"

Підтримка переїзду до країни означених категорій осіб вимірювалася за шкалою, яка включала альтернативи: "4 – слід дозволяти багатьом таким людям переїжджати до країни; 3 – слід дозволяти деяким таким людям; 2 – слід дозволяти лише небагатьом таким людям; 1 – не дозволяти нікому"¹. До показників було застосовано факторний аналіз (метод Максимальної ймовірності, обертання методом Варімакс)². Узагальнюючий індекс толерантності-ксернофобії було побудовано на основі двох останніх показників, найбільшу частку дисперсії яких пояснювало однофакторне рішення (α Кронбаха одержаного індексу становить 0,891, тоді як при побудові індексу на основі всіх трьох перелічених тверджень $\alpha = 0,867$). Індекс толерантності-ксернофобії варіює у діапазоні від 1 до 4, де 1 – відсутність підтримки міграції до країни, а 4 – повна її підтримка.

Креативність-консервативність (К-К). Для з'ясування міри відкритості населення різних країн новому досвіду було використано низку тверджень зі шкали Шварца, які описували відповідні особистісні властивості. Респондентів пропонувалося визначити, наскільки описана у судженні людина схожа на нього за шестибальною шкалою, де 1 – зовсім не схожа на нього людина, а 6 – навпаки, дуже схожа³.

- Для нього важливо вигадувати нові ідеї та бути творчою людиною. Йому подобається все робити у свій оригінальний спосіб.
- Йому подобаються сюрпризи і він завжди шукає, якою б новою справою зайнятися. Він вважає, що у житті важливо займатися багатьма різними справами.
- Для нього важливо самостійно приймати рішення про те, що робити. Йому подобається бути вільним та незалежним.

Перша і остання характеристики є частиною шкали, яка за Шварцем дозволяє виміряти самостійність, однак, позаяк α Кронбаха для зазначених пунктів шкали становила лише 0,493, до них було додано ще одне твердження, після чого α Кронбаха зросла до 0,607. Одержаний індекс креативності-консервативності є середнім арифметичним наведених вище змінних. Його значення коливаються у діапазоні від 1 до 6, де 1 – мінімальне, а 6 – максимальне значення креативності.

Альтруїзм-егоїзм (А-Е). Схильність до турботи про інших вимірювалася також за допомогою суджень зі шкали Шварца. Оскільки в опитувальнику не передбачено валідизованого інструментарію для визначення цієї якості, для побудови відповідного індексу було відібрано твердження, які б ілюстрували різні аспекти турботи про оточуючих.

¹ У тексті наведено перекодовану шкалу, за якою максимальна підтримка еміграції має найвище числове значення.

² Однофакторне рішення для перелічених змінних мало вигляд: дозволити переїзд людям тієї ж раси (0,696), дозволити переїзд людям іншої раси (0,866), дозволити переїзд людям з бідніших країн (0,831), одержане рішення пояснює 70,3% загальної дисперсії.

³ У тексті наведено перекодовану шкалу, за якою максимальна схожість респондента на описану людину має найвище числове значення.

- Для нього дуже важливо допомагати оточуючим людям. Він хоче дбати про їхнє благополуччя.
- Для нього важливо бути відданим своїм друзям. Він хоче присвятити себе близьким людям.
- Він твердо впевнений, що люди повинні дбати про природу. Для нього важливо турбуватися про довкілля.

Шкала, за якою вимірювалася згода з твердженнями, аналогічна наведеній у описі попереднього індексу. Пункти шкали є узгодженими між собою, про що говорить значення α Кронбаха ($\alpha = 0,670$). Індекс егоїзму-альтруїзму, так само, як і попередні, є середнім арифметичним перелічених показників, діапазон його значень від 1 (мінімальне значення альтруїзму) до 6 (максимальне значення альтруїзму).

Оцінки станів нерівності у доходах. Сприйняття населенням нерівності у доходах у дослідженні визначалося за допомогою двох показників.

Перший – самооцінка респондентом стану доходів власного домогосподарства через відповідь на питання: “Яке з висловлювань ... найближче до того, як Ви б могли описати стан Вашого сімейного доходу на сьогодні?”, де альтернативами було: 1 – при такому доході відчуваю серйозні матеріальні труднощі; 2 – при такому доході відчуваю певні складнощі; 3 – можна жити на цей дохід; 4 – живу комфортно на цей дохід¹. Цей показник дає змогу визначити позицію індивіда у просторі нерівності за рівнем доходу.

Другий – налаштування на те, що уряд має зменшити нерівність у доходах громадян. Для його визначення у опитувальнику містилося твердження: “Уряд повинен вжити заходів для зменшення різниці у рівнях доходів людей”, – згода з яким шкалювалася від 1 (повна незгода) до 5 (повна згода)². Вибір твердження зумовлений тим, що подібна орієнтація імпліцитно містить констатацію певної міри відмінностей у доходах населення країни, яка ґрунтується і на оцінці власного рівня добробуту.

При порівнянні середніх значень показників, які фіксують основні орієнтації населення різних країн, помітно, що найменшою є варіація індексів креативності-консервативності та альтруїзму-егоїзму (див. табл. 1). Обидва зазначені показники є достатньо високими для всіх країн-учасниць проекту, найнижче значення альтруїзму в Україні (4,56), а найвище – у Греції (5,21); індекс креативності найбільший в Словенії (4,77), а найменший – в Україні (3,94).

¹ У тексті наведено перекодовану шкалу, за якою максимальний рівень доходу має найвище числове значення.

² У тексті наведено перекодовану шкалу, за якою максимальна згода з твердженням має найвище числове значення.

Таблиця 1

Середні значення показників орієнтацій для різних країн¹

Країни	Д-Н	Т-К	К-К	А-Е	НАУ	ОСДД	N
Бельгія	3,86	2,46	4,40	5,02	3,78	3,14	1704
Болгарія	1,98	2,77	4,14	5,05	4,40	1,93	2434
Швейцарія	4,91	2,62	4,71	5,21	3,68	3,39	1506
Кіпр	3,51	1,82	4,59	5,25	4,26	2,73	1082
Чеська Республіка	2,65	2,15	4,40	4,60	3,72	2,59	2386
Німеччина	3,36	2,66	4,56	5,06	3,68	3,15	3032
Данія	5,11	2,60	4,47	5,12	3,04	3,63	1576
Естонія	3,51	2,23	4,31	4,92	3,87	2,73	1793
Іспанія	2,72	2,50	4,52	5,20	4,04	3,04	1885
Фінляндія	4,49	2,26	4,42	4,88	3,95	3,03	1878
Франція	3,15	2,48	4,25	4,78	4,07	3,15	1728
Велика Британія	3,48	2,37	4,42	4,96	3,53	3,14	2422
Греція	1,36	1,75	4,68	5,21	4,22	2,13	2715
Хорватія	1,68	2,68	4,16	4,93	4,13	2,88	1649
Угорщина	3,14	1,88	4,63	5,07	4,40	2,44	1561
Ірландія	3,08	2,46	4,48	4,78	3,99	2,80	2576
Ізраїль	2,96	2,05	4,61	5,04	4,22	275	2294
Нідерланди	5,25	2,57	4,55	4,82	3,43	3,35	1829
Норвегія	4,94	2,75	4,23	4,82	3,42	3,50	1549
Польща	2,58	2,87	4,40	4,91	3,86	2,78	1751
Португалія	1,99	2,21	4,19	4,61	4,41	2,51	2150
Російська Федерація	3,04	2,28	4,30	4,84	4,21	2,37	2595
Швеція	5,08	3,21	4,33	4,86	3,67	3,53	1497
Словенія	2,25	2,58	4,77	5,03	4,30	3,17	1403
Словаччина	2,75	2,42	4,41	4,76	4,03	2,64	1856
Україна	1,91	2,54	3,94	4,57	4,46	1,99	1931

При визначенні того, чи є оцінки нерівностей у доходах чинниками орієнтацій населення різних країн, головною гіпотезою було те, що чим вищою буде позиція індивіда у просторі майнових нерівностей, тим більше він буде схильним до довіри, толерантності, креативності та альтруїзму (позитивні полюси показників) і навпаки, чим нижчою – тим сильніше йому будуть притаманними недовіра, ксенофобія, консервативність та егоїзм (негативні полюси показників).

¹ Позначення у таблиці: Д-Н – індекс довіри-недовіри (значення шкали варіюють від 0 до 10); Т-К – індекс толерантності-ксенофобії (значення шкали варіюють від 1 до 4); К-К – індекс креативності-консервативності (значення шкали варіюють від шкала 1 до 6); А-Е – індекс альтруїзму-егоїзму (значення шкали варіюють від 1 до 6); НАУ – налаштування на активність уряду (значення шкали варіюють від 1 до 4); ОСДД – оцінка стану доходу домогосподарства (значення шкали варіюють від 1 до 5).

Визначення сили впливу оцінок нерівності у доходах на основні орієнтації населення було здійснено засобами регресійного аналізу. Оскільки перевірка дослідницьких припущень вимагає звернення до ієрархічно упорядкованих даних (поєднання різних рівнів аналізу даних – першого, представленого індивідами ($N = 50778$), які групуються у країни (другий рівень, $N = 26$), то найбільш адекватним інструментарієм для цього виявилася побудова багаторівневих регресійних моделей (Multilevel Regression Model), зокрема, дворівневої лінійної регресії з ймовірнісними інтерцептом та коефіцієнтами.

Залежними змінними у моделях були індекси, які відображають основні орієнтації населення: довіри-недовіри (модель 1), толерантності-ксерофобії (модель 2), креативності-консервативності (модель 3) та альтруїзму-егоїзму (модель 4). Доцільність застосування багатомірної регресії для визначення предикторів цих змінних підтверджується значеннями коефіцієнтів внутрішньокласової кореляції для них. Так, для Д-Н $r = 0,23$, для Т-К $r = 0,14$, для К-К $r = 0,04$, для А-Е $r = 0,06$. При цьому, як стверджує низка авторів [6; 7], навіть у випадку невисоких значень цих коефіцієнтів, як це спостерігається щодо двох останніх змінних, більш коректний підрахунок стандартних похибок регресійних коефіцієнтів буде здійснено за умов врахування агрегування даних на рівні країн.

Перелік незалежних змінних у всіх моделях був сталим та включав такі показники.

- Оцінка стану нерівності у доходах на основі самооцінки респондентами стану доходів домогосподарства (ОСДД) та налаштування на врегулювання Урядом нерівності у доходах у суспільстві (НАУ) (докладний опис змінних подано вище).
- Фонові змінні, за допомогою яких здійснювався контроль впливу оцінок станів нерівностей у доходах у суспільстві на орієнтації, як-от: стать, вік, кількість років навчання.
- Контекстуальні змінні, представлені середніми значеннями для країн оцінки стану доходів домогосподарства та налаштування на врегулювання урядом нерівності у доходах. При побудові регресійних моделей бралася до уваги взаємодія між контекстуальними змінними та їхніми вимірами на індивідуальному рівні.

Загалом набори значущих чинників для окремих орієнтацій різняться, проте вплив на них оцінок станів нерівності у доходах простежується у всіх моделях. Хоча наведені предиктори пояснюють не надто значну частку дисперсії залежних змінних (від 1% до 4,8% всередині країн та від 2% до 70,2% між країнами), тим не менше, завданням дослідження була саме перевірка факту їхнього впливу, а не пошук вичерпного переліку детермінант соціальних орієнтацій. Основні параметри регресійних моделей наведено у таблиці 2.

Рівень довіри до ключових політичних акторів зростає зі збільшенням середньої оцінки доходу домогосподарства у країні, особливо у випадку високої оцінки добробуту власного домогосподарства самими респондентами. Також існує незначна гендерна відмінність у оцінках довіри до політичних діячів – чоловіки довіряють їм дещо менше, ніж жінки.

Толерантність до мігрантів вища в осіб, які очікують на активне втручання уряду у регулювання майнової нерівності і вона зменшується у випадку збільшення загального

рівня такого налаштування у країні. Схильність до ксенофобії незначною мірою зростає з віком та зменшується з підвищенням освітнього рівня. Втім, за рівнем толерантності до мігрантів виділені соціо-демографічні категорії є достатньо гомогенними: включені до моделі предиктори пояснюють 1% варіації залежної змінної на індивідуальному рівні та 2% на рівні країн.

Таблиця 2

Основні параметри регресійних моделей

	Модель 1	Модель 2	Модель 3	Модель 4
Інтерцепт	-1,47 (0,077)	2,11 (0,003)	4,27 (0,000)	4,3 (0,000)
Стать	0,08 (0,019)	-	-0,06 (0,000)	0,17 (0,000)
Вік	-	-0,005 (0,000)	-0,009 (0,000)	0,004 (0,000)
Освіта	-	0,03 (0,000)	0,04 (0,000)	0,01 (0,000)
НАУ	-	0,29 (0,009)	0,02 (0,018)	-
ОСДД	-0,02 (0,889)	-	-	-
НАУ_сер	-	0,07 (0,673)	-	-
ОСДД_сер	1,25 (0,000)	-	-	-
НАУ*НАУ_сер	-	-0,08 (0,005)	-	-
ОСДД*ОСДД_сер	0,13 (0,022)	-	0,02 (0,000)	0,006 (0,042)
σ_e^2	0,74 (0,000)	0,63 (0,000)	0,74 (0,000)	0,51 (0,000)
σ_{uo}^2	0,14 (0,003)	0,15 (0,002)	0,14 (0,003)	0,20 (0,082)
R_1^2	0,023	0,01	0,04	0,048
R_2^2	0,702	0,02	0,183	-
AIC	2055378,9	111748,4	119712,1	102146,7

* У дужках () наведено значимість параметрів моделі.

** R_1^2 та R_2^2 для моделей 2 та 3 підраховано з урахуванням корекції Снайдерса та Боскера [8].

Схильність до креативності більшою мірою притаманна молодим чоловікам з високим рівнем освіти та орієнтацією на активну роль уряду у регулюванні розподілу доходів населення. Зростання самооцінки рівня доходу домогосподарства сильніше впливає на підвищення рівня креативності у випадку більш високої загальної оцінки населенням своїх доходів.

Жінки старшого віку з вищим освітнім рівнем характеризуються найвищими показниками альтруїзму, значення яких зростає, як і у випадку креативності, у осіб, які мають вищу суб'єктивну оцінку доходу та мешкають у країнах, де ці оцінки є вищими.

У моделях 2 та 3 чим вищі вимоги до уряду щодо зменшення різниці у доходах населення, тим вищий рівень толерантності та креативності. При цьому очікування активних дій уряду у регулюванні майнової нерівності притаманне людям зі специфічним набором орієнтацій, зокрема, поцінуванням рівності можливостей людей у всьому світі (для масиву загалом $r = 0,129$ $p < 0,001$)¹, орієнтацією на ліву ідеологією

¹ Твердження формулювалося у такий спосіб: “Для нього дуже важливо, щоб у ставленні до людей в усьому світі була рівність. Він упевнений, що у всіх мають бути рівні можливості у житті”, шкала згоди з твердженням: 1 – зовсім не схожий на мене, 6 – дуже схожий на мене.

(для масиву загалом $r = -0,155$ $p < 0,001$)¹, а також і згадуваною вище креативністю, яка до певної міри є проявом нонконформізму.

Із зростанням оцінок респондентом рівня доходу домогосподарства підвищуються й орієнтації на довіру, креативність та альтруїзм, особливо у країнах, де середнє значення забезпеченості домогосподарств є вищим. Не чинив значущого впливу цей показник лише на рівень толерантності-ксернофобії, тоді як найяскравіше він проявився відносно рівня довіри до ключових політичних акторів.

Проведений аналіз дає змогу констатувати таке:

- Існує зв'язок між оцінками нерівності у доходах і основними соціальними орієнтаціями населення. Водночас, наявні розбіжності як у тому, які саме оцінки станів нерівностей впливають на окремі соціальні орієнтації, так і у напрямку такого впливу.
- Самооцінка громадянами рівня добробуту власного домогосподарства є предиктором орієнтацій на довіру-недовіру, креативність-консервативність та альтруїзм-егоїзм. Зростання значення цього показника при підвищенні його середнього рівня у країні супроводжується незначним збільшенням схильності індивідів до довіри, креативності та альтруїзму. Особливо виразною така залежність є для показника довіри до ключових політичних акторів.
- Між орієнтацією на активну роль уряду при регулюванні нерівності у доходах населення та толерантністю-ксернофобією і креативністю-консервативністю також існує прямий зв'язок, хоча зі збільшенням середнього значення показника вимог до уряду по країні такий вплив на рівень толерантності зменшується.
- Пряма залежність між орієнтацією на регулювання урядом нерівностей у доходах населення і рівнем толерантності та креативності зумовлена, ймовірно, тим, що зазначений показник є індикатором підтримки індивідом лівої ідеології. Це знаходить вираз у його скорельованості з політичною позицією індивіда на шкалі “ліва-права” та поціновуванням рівності можливостей людей у всьому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Bernstein B.* Class, Codes and Control: in 4 vol. / Basil Bernstein. – London : Routledge and Kegan Paul, 2003.
2. *Goblot E.* La barrière et le niveau. Étude sociologique sur la bourgeoisie française moderne / Edmond Goblot. – Paris : Presses Universitaires de France, 1967. – 108 p.
3. *Bourdieu P.* La Distinction. Critique sociale du jugement / Pierre Bourdieu. – Paris : Les Éditions de Minuit, 1979. – 670 p.
4. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л. Кона і його співпраців-

¹ Відповідне запитання мало вигляд: “У політиці люди часто говорять про “лівих” та “правих”. За допомогою цієї картки, скажіть, де б Ви розташували себе на цій шкалі, якщо 0 означає “ліві”, а 10 означає “праві”?”

- ників [пер. з англ. за наук. ред. В. Є. Хмелька]. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – 558 с.
5. *Кон М. Л.* Клас, стратифікація та психічна діяльність / Мелвін Л. Кон, Керрі Шоенбах // Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л. Кона і його співпрацівників [пер. з англ. за наук. ред. В. Є. Хмелька]. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – С. 203–234.
  6. *Kreft I.* Introducing Multilevel Modeling / Ita G.G. Kreft, Jan De Leeuw. – London : Sage Publication, 1998. – 160 p.
  7. *Singer J.* An Intraclass Correlation for Analyzing Multilevel Data / Judith Singer // Journal of Experimental Education. – Vol.18 (4). – 1987. – P. 219–228.
  8. *Snijders T.* Multilevel Analysis: An Introduction to Basic and Advanced Multilevel Modeling / Tom A. B. Snijders, Roel Bosker. – London : Sage Publication, 2000. – 272 p.

Стаття надійшла до редколегії 10.01.2013

Прийнята до друку 20.02.2013

RELATIONSHIP BETWEEN INEQUALITY PERCEPTION AND SOCIAL ORIENTATIONS OF THE POPULATION OF DIFFERENT COUNTRIES

S. Makeev

*Institute of Sociology of National Academy of Science of Ukraine,
Shovkovychna Str. 12, Kyiv, Ukraine, 01021,
serg-makeev@yandex.ru*

L. Malysh

*Kyiv-Mohila Academy,
Voloska Str. 8/5, building 4, r. 256, Kyiv, Ukraine, 04655,
serpentina@ukr.net*

This article presents the results of study of relationship between inequality perception and social orientations of the population of different countries based on the data of fifth wave of European Social Survey (ESS) conducted in 2009. The relations between inequality perception and people's main social orientations (trust-distrust in key political actors, tolerance-xenophobia, creativity-conservatism, altruism-selfishness) was established. However, the study demonstrates differences between countries both in the set of indicators of inequality perception which influences particular social orientations and in the direction of this influence.

Key words: inequality perception, social orientations, European Social Survey.

СООТНОШЕНИЕ ВОСПРИЯТИЯ НЕРАВЕНСТВ И СОЦИАЛЬНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ У НАСЕЛЕНИЯ РАЗНЫХ СТРАН

С. А. Макеев

*Институт социологии Национальной академии наук Украины,
ул. Шевченківська, 12, г. Киев, Украина, 01021,
serg-makeev@yandex.ru*

Л. А. Малыш

*Национальный университет "Киево-Могилянская академия",
ул. Волошская, 8/5, 4 корпус, ауд. 256, г. Киев, Украина, 04655,
serpentina@ukr.net*

В статье представлены результаты изучения соотношения восприятия неравенств и социальных ориентаций населения различных стран. Данные пятой волны Европейского социального исследования (European Social Survey, ESS) послужили эмпирической основой изложенных выводов. Было зафиксировано существование связи между оценками неравенств и основными социальными ориентациями населения (доверием-недоверием к ключевым политическим акторам, толерантностью-ксенофобией, креативностью-консервативностью и альтруизмом-эгоизмом). В то же время, существуют различия как в том, какие именно оценки неравенств влияют на отдельные социальные ориентации, так и в том, каким является направление этого влияния.

Ключевые слова: восприятие неравенства, социальные ориентации, Европейское социальное исследование.